

Худайназаров Самад Худайбердиевич

Ўзбекистон Миллий университети доценти, фалсафа фанлари номзоди
Ўзбекистон Республикаси

Бердикулова Сурайё Асламовна

фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори
Ўзбекистон Республикаси

ЮКСАК ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ ТАРАҚҚИЁТ ОМИЛИ

Янги Ўзбекистонда Учинчи Рениссансининг мустаҳкам пойдевор барпо этилаётган бугунги чорраҳада, тараққиётимиз эҳтиёжлари тўла англайдиган, замонавий инновацион фикрлайдиган, ўз билими, илми, кенг дунёқарашга эга, маънавияти бутун, ақлий-мантий фикрлайдиган, ихтирочи, наватор, бунёдкор, бозор конъюнктурасига талабларига тўла жавоб бера олдадиган, тадбирли ва тадбиркор, мард ва олийжаноб ватанпарвар авлодни вояга етказиш янада ҳаётий заруратга айланмоқда. Зоро, навқирон авлодларга эътибор - келажакка, тараққиётга эътибордир. Ҳеч шаксизки, келажакка тикланган ҳар бир маблағ, инвестиция –энг ишончли, энг хайрли сармоядир. Иморатлар ичида энг улуғ мактаб бўлса, савоблар ичида энг улуғи баркамол авлодга одоб-ахлоқ, маърифат, илм-фан, сўнги техника ва технология сирларини ўргатмоқликдир. Бежизга 2023 йилга юртимизда “Инсонга эътибор ва сифатли таълим йили”, деб ном берилмаган. Президентимиз таъкидлаганлариdek: “Таълим сифатини ошириш – Янги Ўзбекистон тараққиётининг яккаю ягона тўғри йўлидир”. Юсуф Хос Ҳожиб бобомиз айтганлариdek: “Заковат бор жойда улуғлик бўлади, билим бор жойда буюклик бўлади”¹.

Ўзбекистонни ривожланган мамлакатга айлантиришни мудомики мақсад қилган эканмиз, Президентимиз келтирганлариdek: “...ислоҳотчи бўлиб майдонга чиқадиган, стратегик фикр юритадиган, билимли ва малакали янги авлод қадрларини тарбиялашимиз зарур. Нафақат ёшлар, балки бутун жамиятимиз аъзоларининг билими, савиясини ошириш учун аввало илм-маърифат, юксак маданият керак. Илм йўқ жойда қолоқлик жаҳолат ва албатта, тўғри йўлдан адашиш бўлади. Энг катта бойлик - бу ақл-заковат ва илм, энг катта мерос - бу яхши тарбия, энг катта қашшоқлик – бу билимсизликдир! Шу сабабли ҳаммамиз учун илғор билимларни ўзлаштириш, чинакам маърифат ва юксак маданият эгаси бўлиш узлуксиз ҳаётий эҳтиёжга айланиши керак”².

Янги Ўзбекистонда таълим-тарбия жараёнларига “Тарбия” фанининг кириб келиши ҳамда ўрта мактаб тизимида ўқитилиши ҳам бу борадаги улкан амалий ишлардан, дадил қадамлардан бири бўлиб, айни дамда бу соҳа бўйича билимдан замонавий мутахассис қадрларни тайёрлаш эҳтиёжни янада долзарблаштиromoқда.

Ушбу фан асосларини ўқитиш бугунги ўқитувчидан аввало, мамлакатимизда амалга оширилаётган туб ислоҳатлар моҳиятини хусусан таълим соҳасидаги янгиланишлардан кўзланган эзгу стратегик мақсадларимизни теран идрок этишини ҳамда энг замонавий билимларни, янгича педагогик ёндашув ва технологияларни, бу борада бошқа халқлар ютуқлари омилларини билишни ва айни дамда таълим-тарбияга оид кенг илмий дунёқарашни, креатив фикрлашни, ўз устида мунтазам, дикқат талаб машақватли илмий-ижодий изланишларни, чукур идрок, нозик фаҳим, билим, тажриба, кўнникмаларни, нотиқлик ва ташкилотчиликни, ўқувчини фанга, илмий фикрлашга бўлган ички

¹ Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлис ва Ўзбекистон халқига Мурожаатномаси 20.12.2022 <https://president.uz/uz>

² Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон стратегияси. – Тошкент: “Ўзбекистон” нашриёти, 2021. –Б. 23-24

қизиқишиларини оширишга йўналтирадиган маҳоратни, шунингдек, шахсий намуна, бурчга садоқат, юксак маънавий-ахлоқий фазилат ва бадиий эстетик дид, фалсафий донишворлик, фидоийлик ва ватанпарварлик, жаҳолатни барча кўринишларига қарши маърифат билан курашчанлик кабиларни янада кўпроқ талаб қиласди. Зоро, қадимги юонон файласуфи Суқротнинг “Ўзгаларни ўзгартироқчи бўлган инсон, аввало, ўзини ўзгартириши лозим. Бунинг учун эса, аниқ мақсад, толмас иродада ва доимий изланиш керак” деган ҳикматли ибораси бу борада ҳаммамиз учун асосий мезон бўлиши лозим¹.

Табиийки, тарбия фани структурасига кирган “Одабнома”, “Ватан туйғуси”, “Миллий ғоя ва маънавият асослари”, “Дунё динлар тарихи” ва бошқа ижтимоий-гуманитар билим манбалари замонавий ўқитувчидан мазкур соҳалар бўйича фундаментал чуқур билимларни, ушбу фанлардаги билим асосларига мақсадли ва ҳаётий педагогик ёндошишни, уларни ўқувчи қалби ва онгига сингдиришда замонавий педтехнологияларга таяна олиш малакаси кабиларни талаб қилиши билан бирга табиий ва аниқ фанлар бўйича ҳам муайян умумназарий билимларни тақозо қилиши ҳам бизнингча шаксиздир. Энг муҳими ўқитувчининг ҳар бир изланиши, фан мавзу муаммоларига илмий-назарий ёндашиши ҳаётий амалиёт билан уйғунлик касб этмоғи ҳамда самара ва натижага сифатида ўқувчидаги мустақил, оригинал, ностандарт, ноодатий креатив фикрлаш, инновацион ёндашиш маданиятини шакллантироғи зарур бўлади.

Тарбия фаннинг ўқитиши жараёнларида бизнингча, кўпчилик эътироф этганидек ўқитувчиси томонидан ўз ўқувчисининг ментал хусусиятлари, руҳий-психологик ҳолати, билими ва қизиқишилари кўлами, ҳаётий орзу-идеаллари, лайёқати, иқтидори, истеъдод, қобилият кабиларни инобатга олиб иш тутиш кабилар яхши самара беради. Шунингдек, мазкур фан асосларини ўқитишида ҳалқ педагогикасини илғор ва бой тажрибаларидан фойдаланишни, мавжуд макондаги табиий-географик омиллар, этномаданий хусусиятлар, тарихий хотира, ижтимоий муҳит кабиларни ҳам ҳисобга олишни, эътибордан соқит қиласликни муҳим деб, ўйламиз.

Пировард мақсадимиз кундан - кунга тараққий топиб, юксалиб бораётган Янги Ўзбекистон тараққиётига, учинчи ренессансига ўз кучи, имкониятларига таяниб ҳисса кўшадиган юксак маънавиятга, маданиятга, илм - маърифатга эга бунёдкор, забардас, зиёлий, ватанпарвар, қобил ва салоҳиётли баркамол авлодни вояга етказиши экан, биринчи навбатда таълим-тарбия узвийлиги бунда ҳал қилувчи аҳамият касб этиши нафақат эски ҳақиқат, балки замонавий янги ҳақиқатҳамдир. Зоро, таълимсиз – тарбияни, тарбиясиз таълимни амалга ошириб бўлмайди. Улардан бирини устувор қўйиш, иккинчи бирига нисбатан пассив қараш ҳеч қачон ва ҳеч бир замонда тараққиёт ва такомил олиб келган эмас.

Бугунги дунёдаги тараққиётимиз эҳтиёжлари ва истиқболли манфаатларимиз барча соҳалар каби таълим-тарбия жараёнларига ҳам янгича ҳаётий нуқтаи назардан чуқур назарий ва амалий ёндашувни, бу борадаги мавжуд янги инновацион ғоя ва технологияларни мумкин қадар тезроқ татбиқ қилишни, янгиларни мутазам яратиб боришни тақозо этмоқда. Зоро, донишманд ҳалқимиз “Замон сенга боқмаса - сен замон боқ” деганларидек, бугунги шиддатли ва тезкор замондан бироз ортда қолиш келажакда кўп нарсадан мосуву бўлиш билан баробардир.

Глобалашган дунё тараққиёти тизимда юксак маънавият ва маърифат нури билан суғорилган таълим-тарбия ҳал қилувчи маъно ва аҳамиятга эгадир. Мухтарам Президентимиз келтирганларидек: “Чиндан ҳам, агар биз таълимни ўзгартирасак, таълим инсонни ўзгартиради. Инсон ўзгарса – бутун жамиятимиз ўзгаради”². Шу боисда

¹ Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон стратегияси. – Тошкент: “Ўзбекистон” нашриёти, 2021. –Б.9

² Каранг: Ватанимиз мустақиллиги – биз учун куч-кудрат ва илҳом манбаи, тараққиёт ва фаровонлик асоси. //Президент Шавкат Мирзиёевнинг Ўзбекистон Республикаси давлат мустақиллигининг 30 йиллик байрамига бағишиланган тантанали маросимдаги нутқи. 31.08.2021 <https://president.uz/uz/>

мамлакатимизда узлуксиз таълимни такомиллаштириш, эртанги авлоднинг хар томонлама баркамол инсонлар этиб тарбиялаш йўлида, биринчидан, Янги Ўзбекистонда таълим-тарбия тизимини тубдан такомиллаштириш, эртанги кунимизнинг муносиб давомчиларини камолга етказишининг мустаҳкам ташкилий-хуқуқий механизми яратилди. Иккинчидан, юқори малакали педагог кадрлар тайёрлашни сифатини тубдан яхшилашга алоҳида эътибор қаратилди ва қаратилмоқда. Учинчидан, таълим-тарбиянинг бошланғич бўғини бўлган мактабгача таълим тизимида катта ўзгаришларга амалга оширилди, хусусан мактабгача таълим вазирлигини ташкил этилгани ва бошқалар шулар жумласидандир. Тўртинчидан, соҳага оид қабул қилинган қатор давлат дастурларига биноан кўплаб таълим муассасалари янгидан курилди, энг замонавий ўқув анжомлари билан таъминланди. Бу борадаги ишлар бугунги кунда янада жадал тус олмоқда. Бешинчидан, таълим-тарбия сифати ва самарадорлигини таъминлашда педагогларнинг касбий маҳоратини оширишга алоҳида эътибор қаратилди. Олтинчидан, янги ва замонавий таълим технологияларини, ўқув дастурларини жорий этишга эътибор қаратилди. Еттинчидан, таълим муассасаларида дарсларни самарали ташкил этишда, етук кадрлар билан таъминлаш, таълимга доир меъёрий хужжатлар, ўқув-методик таъминот масаларини тубдан янгилашга эътибор қаратилди. Саккизинчидан, Президентимиз томонидан ўқитишининг замонавий методологиясини яратиш ва амалиётга жорий этиш, ўқувчиларнинг онгли равища касб-хунар танлаш иштиёқини кучайтириш, дарсликларни янги авлодини яратиш, унга замон талабларидан келиб чиқиб бутунлай янгича ёндашиш табиийки буларнинг барчаси тараққиётга омилдир.

Адабиётлар:

1. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон стратегияси. – Тошкент: “Ўзбекистон” нашриёти, 2021.
2. Ватанимиз мустақиллиги – биз учун куч-қудрат ва илҳом манбаи, тараққиёт ва фаровонлик асоси. //Президент Шавкат Мирзиёевнинг Ўзбекистон Республикаси давлат мустақиллигининг 30 йиллик байрамига бағишлиланган тантанали маросимдаги нутқи. 31.08.2021 <https://president.uz/uz/>.
3. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлис ва Ўзбекистон халқига Мурожаатномаси 20.12.2022 <https://president.uz/uz>
4. Berdikulova, S. A., & Jamalova, N. U. (2021). FACTORS THAT NEGATIVELY AFFECT THE SENSE OF PATRIOTISM OF YOUTH AND THEIR CHARACTERISTICS. *Экономика и социум*, (11-1 (90)), 114-117.
5. Berdikulova S.A, Jamalova N.U. Patriotic education of modern youth. «Экономика и социум». Россия. №3(70) 2020. 15-17 стр.
6. Xudaynazarov S.X., Berdikulova S.A. Revival of spiritual values in the social transformation and national identity. American Journal of Pedagogical and Educational Research. Impact Factor: JIF=7.955. Volume 7, December, 2022. 164-168.
7. Berdikulova S.A. Expression of social norms in the work of jadid thinkers. EPRA International Journal of Research &Development (IJRD). Impact Factor = 7.01. 2020. Volume-5. Issue-11. November. 581-582.
8. Aslamovna, B. S. (2023). Philosophical Aspects of the Study Spiritual Culture of the Person in Society. *AMERICAN JOURNAL OF SCIENCE AND LEARNING FOR DEVELOPMENT*, 2(2), 16-20.